

“SAİT FAİK’İN İLKBAHARI: BİR İLKBAHAR HİKAYESİ”

Doç. Dr. Engin YILMAZ
Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Bölümü

Dil dizgesinin *düşünsel* (ideational), *kişiler arası* (interpersonal) ve *metinsel* (textual) olmak üzere başlıca üç işlevi vardır. Bu çalışmada; dil dizgesinin *metinsel işlevi* üzerinde durularak, Sait Faik’in “Bir İlkbahar Hikayesi” adlı hikâyesi *Metin Dilbilimsel, Göstergebilimsel, İletişim ve Sosyal Psikoloji* açısından analiz edilecektir. “Bir İlkbahar Hikayesi”, ilk olarak Hürriyet Gazetesinde 1 Mayıs 1948 tarihinde yayınlanmıştır. Bu inceleme ise, hikayenin YKY’deki şekli esas alınarak yapılmıştır (bk. (Sait Faik Abasıyanık, *Mahalle Kahvesi*, Bütün Yapıtları Öykü, YKY, 7. baskı, İstanbul, 2004, s. 81-84).

Esasen edebi anlatı metinleri, estetik değeri olan *kurmaca* metinlerdir. Edebi anlatı metinleri, metin üretici ile metin çözücü arasında bir iletişim oluşturan, birlikte paylaşılan “ortak söylem alanları” olarak da değerlendirilebilir. Metinleşme sürecinin sonunda; gerek sözceler arasında, gerekse genel metin bağlamında yazar-okur ikilisi arasındaki ilişki/iletişim tarzı şu sorularla sorgulanabilir: Yazar, okuru beklenmeyen sürpriz bir sonuç için yanıltmaya mı çalışmaktadır? Yazar, okurdan kendi sonuçları dışında farklı sonuç(lar) çıkarmasını mı beklemektedir (hazırlamaktadır)? Yazar, okuru mutlak bir otorite olarak yönlendirmek mi istemektedir? Yazar, okuru şüphe ve belirsizlik içinde mi bırakmak istemektedir?

En gelişmiş bildirişim dizgesi olan (insan) dilin, en üst düzeydeki birimi metin, cümlelerin/sözcelerin basit, rastgele, ardışık olarak sıralanması ile oluş(turulmuş) bir yapı değildir. Metin, cümleler/sözceler arası çeşitli düzeylerdeki ilişkilerle oluşturulmuş *bağdaşık, tutarlı* bir dilsel birimdir. Metin, “bütünlük” ve “birlik” arz eden, anlaşılabilen, yorumlanabilen ve metinsel/sosyal/kültürel bağlamlar içerisinde belli çıkarımlar/sezdirimler ve iletiler içeren dilsel bir bütünlüktür.

Metinleşme sürecinin sonunda vücuda getirilen/metin üretici konumundaki yazar açısından tamamlanmış son form niteliğindeki metnin, -özellikle yorumlanmasında- sorumluluk yazar-okur ikilisi tarafından ortaklaşa paylaşılmaktadır. Modern edebi anlatı metinlerinde; yazar salt metin üretici, okur ise salt metin tüketici konumunda değildir. Yazar, bilinçli olarak okuru metnin okunması/anlaşılması/yorumlanması aşamalarında etkin kılmayı amaçlamakta, okurun dikkatini çeşitli dilsel imkanlarla (dil kullanımları ile) harekete geçirmek istemekte, okura bir nevi yardımcı yazarlık misyonu/rolü yüklemektedir. Bu çerçevede yazar, okuru anlatı boyunca sürekli olarak düşünmeye, anlamaya, yorumlamaya, çıkarımda bulunmaya, hatırlamaya, onaylamaya veya reddetmeye, karşılaştırma yapmaya, metinsel bağlam ve genel bağlam içinde sürekli akıl yürütmeye teşvik etmektedir.

Metin üretici konumundaki yazar, okurun dikkatinin -kendi istediği- belli noktalarda toplaşması için belirli motiflere, figürlere, imgelere anlatının çeşitli kesitlerinde vurgu yapmakta, odaklama olgusuna baş vurmaktadır. Dil dizgesinin çeşitli düzlemlerinde, bu düzlemlerin kendilerine özgü imkanlarına baş vuran yazar, okurun dikkatinin metnin belirli noktalarında odaklanması için; hem metne derinlik/süreklilik/yoğunluk kazandırmayı, hem de algılamada çeşitlilik yaratarak okurun düşünme yetisine yönelik olarak seçenekler sunmayı amaçlamaktadır.

Modern yazında, metin üretici konumundaki yazar ile yardımcı yazar misyonunu yüklenen okur arasındaki ilişki ve iletişim; anlatı metinlerinde özellikle, ortak söylem alanları yaratılarak sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu ortak söylem alanlarındaki kavramsal içerikler ve okura sunulan yeni

---

* Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Mayıs 2007, sayı: 13, ss. 125-136

bilgiler, okurdan istenen metin içi/metin dışı çıkarımlar, belirli dil birimlerinin sistematik olarak birlikte kullanılması ile oluşturulan “sözlüksel alan” ve “sözlüksel ağ”; anlatı metinlerinde dikkatin en çok yoğunlaştığı kesitlerdir.

Ø. METNİN İNCELENMESİ*

i) **Konu:** “İlkbahar mevsiminin, kırk yaşını aşmış bir insanda uyandırdığı duygulanmalar ve bu duygulanmanın odak noktasındaki *buruk bir aşk hatırası* (henüz 12 yaşında iken yaşanmış olan masum bir aşk hikayesi) yer almaktadır”.

ii) **Özet:** “Anlatıcı/kahraman ve ailesi, evin reisi babanın tayini dolayısıyla bir yaz sonu Anadolu’nun bir şehrine gelirler ve burada son derece sert ve uzun bir kış geçirirler. Bir sabah ‘kırkikindi yağmurları’yla bütün karlar erir ve ‘yalancı ilkbahar’ gelir. Hastalanan anlatıcı/kahraman, kış mevsimi boyunca evin içinden dışarı çıkmadığı gibi neredeyse yatağa bağlıdır. Anlatıcı/kahraman bir sabah, odasının içinden ‘parlak bir kuş’ geçtiğini görür. Dikkatle baktığında bunun aslında bir kuş değil, dışarıdan tutulan bir ‘aynanın ışığı’ olduğunu fark eder. Pencereye koşup baktığında ise; aynayı tutanın 16-17 yaşlarındaki komşularının kızı olduğunu görür. Ertesi gün, kendisi de aynı şekilde cevap verir ve bu durum ‘masum bir aşk oyunu’ halinde devam eder. Ancak, çok geçmeden babasının tayini başka bir yere çıkar. Eşyalar bir ‘yaylı’ya yüklenir ve şehirden ayrılmak zorunda kalırlar. Yolda ağaçların arasından sızan güneşi gören anlatıcı/kahraman, geride bıraktığı sevgisini/sevgilisini hatırlar ve doyasıya ağlar”.

iii) **Anlatının İzleksel (Tematik) Yapısı:** Hikâye; toplam 11 paragraftan; 78 cümleden oluşmaktadır: 1. ve 2. paragraflar “Deneme” türünü andıran bir üslupla ele alınmıştır. Daha hikâyenin başlangıcındaki bu 2 paragraf (1. ve 2. paragraf) ve son paragraf (11. paragraf) bize farklı bir hikaye kurgusu ile, farklı bir hikaye tekniği ile karşı karşıya olduğumuzun ip uçlarını vermektedir. “Bir İlkbahar Hikayesi” deneme türü ile bir hayli iç içe geçmiş bir tarzda kaleme alınmıştır. Yer yer “şiir dili”nin kullanımlarını, imajlarını da dikkate alırsak bu metinde üç edebî türün izlerinden söz etmek mümkündür: Tabii ki; hikayenin, denemenin ve şiirin.

I. **Başlangıç: 1. paragraf:** “Kahraman/anlatıcının ilk bahar hakkındaki öznel değerlendirmeleri” (1.-4. cümleler arası) ve **2. paragraf:** “Kırk yaşını aşmış insanlardaki ilkbahar algılaması” (5-7. cümleler arası) & “Ömür ve mevsim arasında kurulan ilişkinin açıklanması” (8.-15. cümleler arası). “Deneme” türünün özelliklerini yansıtan bu 2 paragraf bir nevi hikayenin “anlatı” kısmı için hazırlık mahiyetindedir. Hikayedeki anlatı 2. paragrafın son cümlesi ile başlamaktadır: “Ben böyle bir yalancı ilk baharın hikayesini yazıyorum”.

II. **Anlatı: 3. paragraf:** “Otuz sene önce anlatıcı/kahramanın ailesinin (anlatıcı/kahraman 12 yaşında iken) tayin dolayısıyla yaz sonunda bir Anadolu şehrine gelmeleri ve ‘karlı bir kış geçirmeleri’ (16.-20. cümleler arası) & “Şehre bahar mevsiminin gelmesi ve baharın etkilerinin görülmesi” (21.-29. cümleler arası) **4. paragraf:** “Bütün kış”ı anlatıcı/kahramanın hasta olarak geçirmesi ve bunun olumsuz etkilerini yaşaması” (30.-32. cümleler arası); **5. paragraf:** Anlatıcı/kahramanın “Bir sabah ‘şıkır şıkır’ yağmur yağarken parlak bir kuşun geçtiğini sanması, daha sonra bunun bir aynanın duvara yansımış ışığı olduğunu

---

* “Bir İlkbahar Hikayesi” bizden önce, Prof. Dr. İsmail Çetişli tarafından da, -klasik tarzda- tahlil edilmiştir (bk. İsmail Çetişli, *Metin Tahlillerine Giriş-2 –Hikaye-Roman-Tiyatro-*, Akçağ Yay., Ankara, 2004, s. 182-187). Tarafımızdan yapılan incelemede ise; “Metin Dilbilim”, “Göstergebilim”, “Sosyal Psikoloji” ve “İletişim”in yöntem, ilke ve verilerinden yararlanılmıştır.

anlaması” (33.-41. cümleler arası); **6. paragraf:** Anlatıcı/kahramanın pencereye yönelerek işin iç yüzünü anlamak istemesi ve aynayı tutanın 16-17 yaşlarındaki komşu kızı olduğunu anlaması” (42.-49. cümleler arası); **7. paragraf:** “Ertesi gün anlatıcı/kahramanın da eline bir ayna alması ve komşu kızına tutması. Bu işin her sabah yinelenmesi, adeta masum bir aşk oyunu halini alması” (50.-56. cümleler arası); **8. paragraf:** “Bir sabah evlerinin önünde bir yaylı arabanın durması ve annesinin bu ‘ayna oyunu’na tanık olması” (57.-61. cümleler arası); **9. paragraf:** Anlatıcı/kahramanın “Babasının başka bir yere tayin edildiğini anlaması ve yolculuk hazırlıklarının yapılarak yola çıkılması” (62.-65. cümleler arası) & **9. paragraf/10. paragraf:** Anlatıcı/kahramanın “sevgilisinden ayrılmanın verdiği hüznle yolculuk boyunca ağlaması” (66.-73. cümleler arası)

III. Bitiş: Anlatıcı/kahramanın “anlatı zamanındaki ruh hali ve gerçek sevgiye duyduğu özlemin anlatılması” **11. paragraf:** (74.-78. cümleler arası).

1. METNİN BAĞDAŞIKLIK GÖRÜNÜMLERİ

1.1. Gönderimsel İlişki: Her metinde başka öğelere göre yorumlanabilecek art gönderimsel (Fr. anaphorique) ve ön gönderimsel (Fr. cataphorique) birimler bulunur. Bu tür yapılar, sıralı cümlelerde dil ekonomisi adına yapılır, daha uzun aralıklarla yapılanlarda ise, *metnin tutarlılığı* bağıntısı içinde değerlendirilir¹.

1.1.1. Art Gönderimsel İlişki (Anaphorique): Genel metin içinde bir şey önce söylenir, sonra aynı şeye gönderimde bulunulur. Bir kişi, durum ya da nesne anlatının başında kısaca geçer ve sonra aynı şey ayrıntılı olarak açıklanır. Hikâyede belirlenen art gönderimsel ilişki örnekleri şunlardır:

- 1. paragrafta; art gönderimsel ilişki kurularak “İlkbahar”ın sözlüksel anlamı (Sait Faik’in deyimi ile; *klasik ilkbahar*) yerine; anlatıcının kendisinde uyandırdığı “duygu değeri” ne bağlı kişisel anlam tasavvuru ifade edilmiştir: “İlkbahar bir bayram, bir uyanış, bir mucize, bir çılgınlık, olmayacak gibi duran bir şeyin oluşu; ilkbahar şu, ilkbahar bu...”. Ayrıca; Sait Faik’in öznel bakış açısıyla sunulan “İlkbahar kavramı”nın içine bütün tabiat ve tabiat öğeleri de girmektedir: “Kuş, papatya, gelincik, çayır, çimen, ağaç, çiçek, mimoza zakkum, su sesi, hindiba, çingene...Unuttuklarım da çoktur a, en mühimi nisan, mayıs güneşi”. Böylelikle; “Tabiat” gibi “kolektif” bir kavramı oluşturan “üye” kavramlar sıralanarak bir “sözlüksel ağ” oluşturulmuştur.
- 3. paragrafta; “Odamın penceresinden Karaçayır dedikleri bir koyu yeşil ova görünürdü”.

1.1.2. Ön Gönderimsel İlişki (Cataphorique): Ön gönderimsel ilişki hemen her metinde az ya da çok bulunur. Genel metin içinde, daha sonra ayrıntılı anlatılacak bir kişi, durum ya da nesne anlatının başlarında kısaca geçer. Zamirler, bir başka şeyin yerine kullanılan kelimeler art gönderimsel ve ön gönderimsel anlatımlar için kullanılabilir². Metinde belirlenen ön gönderimsel ilişki örnekleri şunlardır:

- 3. paragrafta: “Kötü, insan boyu karlı bir kış geçirmiştik”.
- 4. paragrafta: “Bu garip, yağmurlu, kara bulutlu, dörtte üçü kapanık havanın içinde...”.

1.2. Bağıntı Ögesi (Connecteur): Metinde bağıntı ögesi olarak daha çok *karşıtlık ilişkisi* kurmaya yarayan ‘ama’, ‘yalnız’ kullanılmıştır:

¹ Doğan Günay, *Metin Bilgisi*, Multilingual Yay., İstanbul, 2001, s. 61

² Doğan Günay, a.g.e., s. 61-62

- “Annem eliyle yüzüyle ne biçim işaret etti babama bilmiyorum ama, hiç ses çıkarmadılar” (10. paragraf); “Kimse yüzüme bir ayna tutmadı. Ama kazara bir ışık, bir ilkbaharda, odamdan parlak bir kırlangıç gibi geçerse, o gün ne ettiğimi bilmem” (11. paragraf).
- “...Bir sabah evimizin önünde bir yaylı araba durunca şaşırmadım. Yalnız ben ayna oyununda iken annem tarafından yakalandım” (8. paragraf)

1.3. Aynı Kelimenin Yinelenmesi: Metinde geçen kişi, durum ya da nesnenin metinde yeri geldikçe yinelenmesi, cümleler arasındaki bağıntıyı sağlamaktadır. Bu ögeler her zaman aynı adla anılmayabilir. Her dilde aynı kişiyi, eşyayı, durumu, nesneyi belirtmek için değişik kullanım imkânları vardır. Bu zamir kullanımıdır, eş anlamlı bir kelimedir ya da çağrışımsal bir adlandırmadır³.

- 5. paragrafta; Henüz 12 yaşında olan çocuk, -çocukluktan gençliğe geçiş dolayısıyla-hem yaş olarak zor bir dönemi idrak etmektedir; hem babasının tayini sebebiyle zorunlu olarak yeni bir çevrede bulunması dolayısıyla, yabancılık ve uyumsuzluk çekmektedir, hem de yoğun ve uzun süren kış şartları ve üstüne üstlük bir de ağır bir hastalık geçirmesi dolayısıyla da, neredeyse yatağa bağımlı bir halde yaşamaktadır. İşte, 5. paragrafta geçen “parlak bir kuş” imajı, 12 yaşındaki çocuk psikolojisinin kırılabilirliği ve gerilimi içinde adeta “yeniden dirilme”yi, “canlanma”yı temsil etmektedir. “Birdenbire odanın içinden parlak bir kuş geçti. Kuş bir daha geçti” cümlelerinde “kuş” motifi tekrarlanarak dilsel bir odaklama yapılmış, daha sonra bunun “bir aynanın duvara vurmuş ışığı”ndan başka bir şey olmadığı söylenerek, metni çözmesi beklenen/istenen okurun da 6. paragrafta deşifre edilecek “masum bir aşk oyunu”na hazırlanmasını sağlayacak bir yanılmanın içine çekilmesi amaçlanmıştır.
- “Ayna” kavramı metinde yalın şekliyle kullanıldığı gibi, belirtili/belirtisiz tamlama yapısı ve iyelik grubu yapısı içinde toplam 12 (on iki) defa kullanılmıştır:

Yalın olarak: “Odama ayna muhakkak oradan tutuluyordu” (6. paragraf); “Ertesi gün benim de elimde bir ayna vardı” (7. paragraf); “Kimsenin yüzüne ayna tutmadım. Kimse yüzüme ayna tutmadı” (11. paragraf); “Annem garip garip bahçeye, kıza, ayna ışığına, elimdeki aynaya baktı” (8. paragraf)

Kelime grubu olarak: “Bu, bir aynanın duvara vurmuş ışığından başka bir şey değildi” (5. paragraf); “Elindeki aynanın ışığı gözüme değdikçe...” (6. paragraf); “O ince ince gülerek, gözlerini aynamin aksinden kaçırmaya çalışıyordu” (7. paragraf); “...Yine önce onun aynası odamın duvarında koşar” (7. paragraf); “...O gözlerini güzel elleriyle siper ederek benim ayna ışığına bakardık” (7. paragraf); “Yalnız ben ayna oyununda iken annem tarafından yakalandım” (8. paragraf); “Annem garip garip bahçeye, kıza, ayna ışığına, elimdeki aynaya baktı” (8. paragraf); “İçimden, bir daha göremeyeceğim ayna ışığı geçti” (9. paragraf).

- “Güneş” motifi, ilk defa 1. paragrafta ve “en” üstünlük zarfı ile birlikte kullanılmıştır: “...En mühimi nisan mayıs güneşi”. “Güneş” ayrıca 3. paragrafta “Karlar eridi ama karları eriten güneş değildi, yağmurdu” ve “Sabahleyin parlak mavi bir gökyüzünde, ısıtmayan, güneş vurmuş kar gibi soğuk bir güneş görünürdü” ve 9. paragrafta “...Bulutların arkasından bir güneş bir göründü, bir kayboldu” geçmektedir. İlkbahar, adeta güneşin doğduğu, yükseldiği bir mevsim olarak kabul edilebilir. İlkbaharın gelişimiyle birlikte güneşin doğuşu/yükselişi “sembolik” olarak “ışık”ın, yani “sevgi”nin doğması, daha doğrusu “sevgi”nin başlaması anlamına gelmektedir. Nitekim metinde, tayin dolayısıyla, ilk sevgiden/sevgiliden ayrılmak da yine “güneş” motifi ile, “güneşin batışı” ile sembolik olarak anlamlandırılmıştır. Metinde, “güneşin inişi, batışı”, metaforik olarak “ışık”ın yani, sevginin/sevgilinin kaybedilmesi anlamlarına gelmektedir: “Bulutların arkasından güneş bir göründü, bir kayboldu”. Bu masum sevgiyi “bir daha yaşayamamak”, sevgiliyi “bir daha görememek” kaygısı ile

³ Doğan Günay, a.g.e., s. 60

anlatıcı/kahramanın “hüngür hüngür ağlamaya” başlaması, bu metaforik anlamı daha da kuvvetlendirmektedir. Anlatıcı/kahramanın içinde bulunduğu bu karamsar ruh hali; yaşadığı duygunun ilk ve gerçek sevgi deneyimi olmasına bağlanabileceği gibi, daha sonra geçen 30 yılın “sevgisiz” geçmesine de bağlanabilir: “O zamandan bu zamana tam 30 sene geçti. Kimsenin yüzüne ayna tutmadım. Kimse yüzüme ayna tutmadı” (11. paragraf). Aynı kişiler olsalar bile, anlatıyı yaşayan ile (yaşadığı var sayılan), anlatıyı kurmaca bir yapı içerisinde anlatan kişi arasında 30 (otuz) yıllık bir zaman derinliği vardır. 30 (otuz) yıl sonra, olgunluk dönemini idrak eden, bilgi ve deneyimi artmış olan anlatıcı kendisini soyutlayarak, 30 yıl önceki haline, yani eski kimliğine uzaktan bakmakta, eski kimliğine bu günün şartları ile, bu günün bilgi, deneyim ve donanımları ile bakmaktadır. Anlatıcının bilgi, deneyim ve donanımı artmış olsa da, bu otuz yıl içinde hep eksik olagelen duygu; sevgidir.

Ayrıca, metinde “güneş” göstergesi ile “ayna” göstergesi arasında da anlamsal bir ilinti kurulmuştur. Güneş; ışık (metaforik olarak sevginin) kaynağı iken, ayna bu kaynaktan gelen ışığı hem gösteren, hem de yansıtan bir obje olarak kullanılmıştır. Işık sevgiyi sembolize ettiği gibi; ışsızlık (karanlık) da sevgisizliği karşılamaktadır.

2. METNİN TUTARLILIK GÖRÜNÜMLERİ

2.1. Özelleştirme: Metindeki tutarlılık yapısının oluşturulmasında en sık baş vurulan bağıntılardan biri, cümleler arasında kurulan özelleştirme ilişkisidir. Dizideki bütünlüğü bozmadan durumla ilgili ayrıntıların aktarılmasında, cümleler arasındaki özelleştirme bağlantısından yararlanılmaktadır⁴. Özelleştirme bağlantısı metnin büyük yapısına yönelik olarak, metnin söze dökülmemiş asıl değerlendirilmesi gereken bölümünün, metin çözücünün zihninde oluşturulmasında belirgin değerler taşımaktadır⁵. Metinde geçen kişiler, nesnelere, olaylar ve durumlar ile ilgili ayrıntıların aktarılmasında cümleler arasındaki “özelleştirme” bağlantısından yararlanılmaktadır:

- “Öteki hayvanlar” ibaresinden sonra öteki hayvanlar kümesine ait olan üyeler sıralanarak özelleştirme bağlantısı kurulmuştur: “...Öteki hayvanlara bakarsak: Bir at...bir kuzu...” (2. paragraf)

2.2. Genelleştirme: Metindeki tutarlılık yapısının oluşturulmasında cümleler arasında kurulan genelleştirme ilişkisinden de yararlanılmaktadır. ‘Genelleştirme’ ile, yazar bu metin aracılığı ile vermek istediği etik mesajın daha somut bir şekilde algılanmasını hedeflemiştir.

- “Yaşı kırkı aşmış bir adamın mevsimler içinde ilkbaharı biraz üzüntü ile duymamasına imkan yoktur” (2. paragraf).

2.3. Sebep-Sonuç İlişkisi: Sebep-sonuç ilişkilendirmesi de bir içerik bağlantısıdır. Daha çok birleşik cümle yapıları içinde karşılaşılmaktadır. Metinde, sebep-sonuç ilişkilerinin kurulması genel olarak “hatırlatma amacı”na hizmet etmekte ve metni somutlaştırmaktadır.

- “Başka bir şeyle ilgim olmadığı için, bir sabah evimizin önünde bir yaylı araba durunca şaşırmadım” (8. paragraf).
- Anlatıcı/kahramanın burukluğunun, üzüntü içinde oluşunun, yerinde duramayışının, yürek çirpintisiminin nedeni “tam otuz sene”dir gerçek sevgiyi yeniden tadamaması, ilk ve gerçek

⁴ Leylâ Subaşı-Uzun, a.g.e., s. 113-114

⁵ Leylâ Subaşı-Uzun, a.g.e., s. 118

sevgi deneyimini unutamamasıdır: “Kimsenin yüzüne ayna tutmadım. Kimse yüzüme ayna tutmadı”.

2.4. Karşılaştırma: Metinde karşılaştırma bağlantısının kurulması ile; metin çözücünün metindeki bazı sezdirimleri, çıkarımları ve verilmek istenen mesajı daha kolay ve daha somut bir şekilde algılayabilmesi amaçlanmaktadır. Metinde karşılaştırma ilişkilerinin kurulması ile; metin çözücünün dünya bilgisine (world knowledge) baş vurup, etkin olarak metni yorumlaması hedeflenmektedir. Hikayede belirlenen karşılaştırma ilişkileri ile ilgili örnekler şunlardır:

- 2. paragrafta; “İnsan hayatı” “mevsimler”e benzetilmiştir: “ Şu ömrü mevsimlere benzetenler iyi etmişler doğrusu”. Bu paragrafta ayrıca “İnsanın ilkbaharı” ile “hayvanların ilkbaharı” arasında karşılaştırma yapılarak yazarın öne sürdüğü tezin hem somutlaştırılması hedeflenmekte, hem de bu tezin okur tarafından onaylanması istenmektedir: “İnsanın ilkbaharı, öteki hayvanlara bakarsak geç başlıyor. Bir at 1 yaşında, hadi 2 yaşında ilkbaharındadır. Bir kuzu 6 ayda koç olur. Ama insanoğlu ilkbaharını 20’sinden önce idrak edemez. Yirmisinden evvel idrak edilen ilkbahar, bir Bir kuzu 6 ayda koç olur. Ama insanoğlu ilkbaharını 20’sinden önce idrak edemez. Yirmisinden evvel idrak edilen ilkbahar, bir yalancı ilkbahardır”.
- 3. paragrafta anlatı zamanı ile olay zamanı arasındaki farka dikkat çekilerek anlatıcının yaşı hakkında bilgi verilmektedir: “Tam otuz sene evvel 12 yaşındaydım”.6. paragrafta ise, anlatıcı/kahraman, odasının duvarına vuran ışığın gizemini çözmüş ve metin içi gönderim ilişkilerinden yararlanarak, geriye dönük olarak metin çözücünün anlatıcı/kahramanın yaşını hatırlayarak, onunla gönül ilişkisine giren kız arasında yaş bakımından bir karşılaştırma yapması istenmiştir: “16, 17 yaşlarında bir kızdı”. 3. paragrafın ilk cümlesi olan “Tam otuz sene evvel 12 yaşındaydım” cümlesi ile birlikte; “olay zamanı” ile “anlatı zamanı” kesin çizgilerle ayrılmıştır. “Geriye dönüş tekniği”nin uygulandığı bu ifadelerde anlatıcı/yazarın bu metne son şeklini 42 yaşında verdiğini anlıyoruz. “Olay zamanı” ile “anlatı zamanı” arasındaki bu karşıtlık; -aynı kişiler olmasına rağmen- “olayı yaşayan kahraman” ile “olayı anlatan/düzenleyen sanatkar” arasındaki farklılığı da örtük olarak ortaya çıkarmaktadır. Çünkü; 12 yaşında daha ergenliğe adım atmamış, hayat deneyimi yetersiz sayılabilecek biri ile; 42 yaşına gelmiş birikimi, dünya bilgisi ve hayat deneyimi olgunluk düzeyine ulaşmış biri arasında farklılıklar olması doğaldır.

2.5. Karşıtlık İlişkisi: Metinde karşıtlık ilişkisi kurmak suretiyle, öncelikle nesnel bir anlatım sağlanmak istenmekte, ayrıca metinde verilmek istenen iletinin okur tarafından onaylanması hedeflenmektedir.

- 4. paragrafta: Ağır geçen “kış” şartları ve yalancı da olsa kendini hissettiren “ilkbaharın kokusu”nun bir “karşıtlık ilişkisi” çerçevesinde iç içe yaşanmış olması, çocuk psikolojisinde büyük bir “gerilim” yaratmaktadır: “**Bütün kış** hastalıktan başım kalkmamıştı...Bu garip, yağmurlu, kara bulutlu, dörtte üçü kapanık havanın içinde, öyle insanı alıp avucunda sıkın bir de **ilkbahar**, toprak, insan, çayır, ağıl kokusu vardı ki, içimden hep bağırarak, ağlamak, sonra kaskatı katılıp kalmak geçirdi”.
- Yine 4. paragrafta geçen “Bütün kış hastalıktan başım kalkmamıştı” cümlesinde geçen “hastalık” kavramı ile; -örtük olarak- “yaşam” ile “ölüm” arasındaki *temel karşıtlığa* işaret edilmiştir. Bununla birlikte daha alt planda “sağlık” kavramı ile “hastalık” kavramı arasında ise bir *çelişkinlik ilişkisi* vardır. Yani; “sağlık” varsa “hastalık” yoktur, “hastalık” varsa “sağlık” yoktur, bu iki kavram birbirini dışlamaktadır. Sağlık için var olma durumu (+) ile gösterilirse; var olmama durumunun da (-) ile gösterilmesi gerekecektir. Aynı şekilde; hastalık için var olma durumu (+) ile gösterilirse; var olmama durumunun da (-) ile gösterilmesi gerekecektir. Bu demektir ki; hastalık ve sağlık aynı anda var olma (+) veya aynı anda var olmama (yok) durumunda olamaz. Biri var ise (+); diğeri yoktur (-); biri yoksa (-) diğeri vardır (+).

Sonuç olarak; Sait Faik'in yazmış olduğu "Bir İlkbahar Hikayesi"; Sait Faik'in hikayecilik tarzını, tekniğini en iyi yansıtan metinlerden birisi olduğu söylenbilir. Söz konusu hikâyenin ilk iki paragrafı ve son paragrafı, daha başlangıçta bize farklı bir hikaye kurgusu ile, farklı bir hikaye tekniği ile karşı karşıya olduğumuzun ip uçlarını vermektedir. Bu itibarla denilebilir ki;"Bir İlkbahar Hikayesi" deneme türü ile bir hayli iç içe geçmiş bir tarzda kaleme alınmıştır. Yer yer "şiiir dili"nin kullanımlarını, imajlarını da dikkate alırsak bu metinde üç edebi türün izlerinden söz etmek mümkündür: Hikaye, deneme ve şiiir.

KAYNAKLAR

- AKERSON-ERKMAN, F.** (2006). *Göstergebilime Giriş*, Multilingual Yay., İstanbul.
- AKTAŞ, Ş.** (1993). *Edebiyatta Üslup ve Problemleri*, Akçağ Yay., 2. Baskı, Ankara.
- a.g.y.** (2003). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yay., 6. Baskı, Ankara.
- AYATA-ŞENÖZ, C.** (2005). *Metindilbilim ve Türkçe*, Multilingual Yay., İstanbul.
- BAYRAV, S.** (199). *Dilbilimsel Edebiyat Eleştirisi*, Multilingual Yay., İstanbul.
- DE BEAUGRANDE, R. & DRESSLER, W.** (1996). *Introduction to Text Linguistics*, Longman London and New York, 8th impression.
- ÇETİŞLİ, İ.** (2004). *Metin Tahlillerine Giriş-2 –Hikaye-Roman-Tiyatro-*, Akçağ Yay., Ankara.
- ERDEN, A.** (2004). *Kısa Öykü ve Dilbilimsel Eleştiri*, Gendaş Yay., İstanbul.
- GÖKTÜRK, A.** (1988). *Okuma Uğraşı*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- GUIRAUD, P.**, (çev. Berke Vardar) (1999) *La Sémantique Anlambilim*, Multilingual Yay., İstanbul.
- GÜNAY, D.** (2003). *Metin Bilgisi*, Multilingual Yay., İstanbul.
- KAYA, N.** (2002) “Boğaç Han Destanının Metin Dilbilimsel Yaklaşımına Çözümlemesi”, *Türk Dili*, sayı: 607.
- ORALIŞ, M. & OZİL, Ş.** (1992). “Metin Dilbilimsel Bir Yaklaşımın Bir Metni Çözümleme Denemesi”, *Dilbilim Araştırmaları*, Hitit Yayınları, Ankara.
- ÖZKAN, B.** (2004). “Metindilbilimi, Metindilbilimsel Bağdaşıklık ve Haldun Taner’in ‘Onikiye Bir Var’ Adlı Öyküsünde Metindilbilimsel Bağdaşıklık Görünümleri”, *Çukurova Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13/1.
- ÖZÜNLÜ, Ü.** (2001). *Edebiyatta Dil Kullanımları*, Multilingual Yay., İstanbul.
- TODOROV, T.** (2001). (çev.: Kaya Şahin) *Poetikaya Giriş*, Metis Yay., Ankara.
- UZUN, Leyla S.** (1995). *Orhon Yazıtlarının Metindilbilimsel Yapısı*, Simurg Yay., Ankara.
- ÜSTÜNOVA, K.** (2001). “Cümleden Büyük Birimler”, *Türk Dili*, sayı: 600.
- WUNDERLICH, D.** (çev. Emel Sözer). (1982). “Metin Dilbilim”, *Dilbilim Seçkisi* (Yayıma haz. Doğan Aksan), TDK Yay., Ankara Üniv. Basım evi, Ankara.
- YILMAZ, E.** (2004). “Medyatik Dil Alanları: Reklam/cılık Dili Üzerine Metin Dilbilimsel Bir İnceleme”, *Türk Dili*, sayı: 634.

a.g.y. (2005). “Karanfiller ve Domates Suyu Hikayesi’ne Metin Dilbilimsel Bir Yaklaşım”, *Sait Faik Abasıyanık’ı Anma Günleri (18-19 Ekim 2004) Bildiriler*, Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Yay., Sakarya.

a.g.y. “Kıssa-i Mukaffa’ Üzerine Metin Dilbilimsel Bir İnceleme” (Yayıma hazır makale)

YILMAZ, E. & TURANOVIÇ, M. (2006). *Kongre Bildirileri*, c. I, s. 189-208 (SAÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Böl. II. Uluslar arası Karşılaştırmalı Edebiyatbilim Kongresi, Adapazarı, 07-08 Eylül 2006)

YILMAZ, E. JAHIC, Nadira, “Vire Hikayesi Üzerine Metin Dilbilimsel Bir İnceleme”, (www.turkoloji.cu.edu.tr genel ağ sayfasında yayınlanmıştır)

YÜCEL, T. (1999). *Yapısal Dilbilimi*, YKY, İstanbul,

İLETİŞİM ADRESİ

Doç. Dr. Engin YILMAZ
Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Bölümü
el-mek: eyilmaz@sakarya.edu.tr
kişisel ağ sayfası: <http://enginyilmaz1971.sitemynet.com>